

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

составляющей экономической безопасности сектора малого предпринимательства и обоснованно мероприятия государственной политики, направленные на их реализацию.

Ключевые слова: малое предпринимательство, экономическая безопасность, институционально правовое обеспечение.

SUMMARY

The most problem spheres, related to guaranteeing of economic security of sector of small enterprise of regions of Ukraine in the conditions of finance crisis are generalized, certainly priority directions of strengthening of financial component of economic security of sector of small enterprise and grounded measures of public policy, directed on their realization.

Keywords: small enterprise, economic security, institutional legal providing.

СТВОРЕННЯ ТРАНСКОРДОННИХ ПРОМИСЛОВИХ ЗОН І ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПАРКІВ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У ТРАНСКОРДОННИХ РЕГІОНАХ

Мікула Н.А., д.е.н., проф., завідувач відділу,

Гоблик В.В., к.е.н., доцент, старший науковий співробітник, Інститут регіональних досліджень НАН України¹

Одним із невід'ємних атрибутів розвитку інфраструктури транскордонного співробітництва, орієнтованого на активізацію зовнішньоекономічних зв'язків у межах транскордонних регіонів, сформованих між Україною та ЄС, є створення транскордонних промислових зон, технологічних та індустріальних парків, а також інших спеціальних економічних територіальних утворень, покликаних стимулювати торговельно-економічну та інвестиційну співпрацю у транскордонному просторі.

Важливість цих утворень для досліджуваних транскордонних регіонів обумовлюється зростанням їхньої ролі та ваги в сучасному світі, в тому числі – в державах ЄС. При цьому більшість із них функціонує у високотехнологічних секторах економіки, зокрема, в авіаційній і біотехнологічній промисловості, сфері інформаційних технологій і телекомунікації, галузях охорона здоров'я, енергетики, інжинірингу, консалтингу тощо. Технологічні парки, а також індустріальні та промислові зони виступають важливим інструментом регіонального розвитку країн ЄС, на їх території створюються інноваційні підприємства та нові робочі місця, реалізуються інвестиційні проекти, відбувається підвищення якості людського капіталу тощо. [1] Саме завдяки цьому відбувається перетворення периферійних областей з відносно відсталою економікою у високорозвинені регіони. Наприклад, у Франції така політика дала змогу забезпечити поширення наукових організацій у провінціях. Ефективність територіальних науково-промислових комплексів для розвитку науково-технічного прогресу в регіонах визначається тим, що в їх рамках досягається оптимальна концентрація фінансових, людських, «мізкових», матеріальних ресурсів приватного і державного секторів, які забезпечують інтенсивне поширення і передачу науково-технічної інформації, а також взаємозабезпечення наукових і виробничих кадрів досвідом, полегшується координація між різними етапами інноваційного процесу тощо. [2]

Індустріальні парки і «технопарки» є не лише випробуванним методом стимулювання високотехнологічних виробництв, але й дієвим засобом відродження економічно занепалих територій. Адже вони дозволяють частково розвантажити інвестора нового проекту від витрат на інфраструктуру: на процес вибору та оформлення земельної ділянки, облаштування території й інженерних мереж, вивезення сміття, обслуговування залізничних колій тощо, тобто умовно-постійних непрофільних затрат «старт-апу» нового бізнес-проекту, які можуть бути доволі значними, особливо з урахуванням бюрократичних процедур.

Окреслені механізми можуть достатньо ефективно застосовуватися також і в межах транскордонних регіонів, забезпечуючи використання можливостей трансферу технологій, реалізації інвестиційних проектів та поширення інновацій між прикордонними територіями сусідніх держав. Зокрема, у транскордонних регіонах, створених між Україною та ЄС, саме через технологічні та індустріальні парки може відбуватися найбільш ефективна передача управлінських і виробничих технологій з країн ЄС в українські регіони, а також вирішуватись проблема тимчасового працевлаштування (трудою міграції) у певних секторах економіки.

Метою статті є аналіз можливостей використання інноваційної інфраструктури в транскордонних регіонах України та ЄС з огляду на законодавче забезпечення, готовності регіонального менеджменту, існуючі бар'єри та стимулюючі чинники розвитку периферійних територій.

На думку фахівців Національного інституту стратегічних досліджень (Я. Жаліло, В. Борщевського, А.Мокия, І.Бабець, Ю. Макогона, І.Хаджинова та ін.), поширеність індустріальних парків у світі обумовлена такими чинниками:

а) вони дозволяють підвищити інвестиційну активність в економіці, адже сама суть функціонування індустріальних парків полягає в залученні інвестицій, до того ж, як правило, у виробництво високотехнологічної продукції. Крім того, додатковим джерелом інвестицій є держава, яка фінансує розвиток інфраструктури;

б) вони дозволяють залучити іноземних інвесторів з їхніми капіталом та технологіями в економіку країни шляхом надання певних субсидій у спосіб, що не суперечить міжнародним нормам. Завдяки впровадженню індустріальних парків держава отримує легітимну можливість (з точки зору норм і правил СОТ) «субсидувати» інвестиційну діяльність, знижуючи реальні витрати бізнесу, що створює інвестиційний клімат, привабливий для іноземних інвесторів.

в) розвиток індустріальних парків дозволяє економічно, екологічно та естетично структурувати населені пункти, «очистивши» міста від промислового виробництва. Концентрація промислового виробництва на обмежених площах за межами житлових, історико-культурних та рекреаційних територій не лише робить економіку громади більш ефективною через зниження трансакційних витрат, але й дозволяє покращити якість життя та екологічний стан у відповідному населеному пункті. Для України, міста якої являють собою конгломерат з житлових масивів та екологічно шкідливих підприємств, цей аспект є вкрай важливим.

Підвищення потенційних можливостей для використання індустріальних парків з метою активізації зовнішньоекономічної діяльності в межах транскордонних регіонів, створених за участю прикордонних регіонів України та держав ЄС сприяє прийняттю у 2012 р. Закону України «Про індустріальні парки». На думку голови Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України В. Каськіва: «Інвестування на території індустріальних парків є найбільш прийнятною для інвестора формою ведення бізнесу. Закон «Про індустріальні парки» гарантує та захищає права інвестора, передбачає суттєве спрощення процедур доступу до земельних ділянок на території індустріальних парків. Одержання інвестором земельної ділянки з необхідним інженерно-технічним оснащенням дасть можливість суттєво скоротити час від початку інвестування до випуску продукції («час до ринку») з 2-3 років до 6-9 місяців. Індустріальні парки – це нова індустрія, яка дасть змогу створити понад 300 тис. робочих місць. Створення індустріальних парків дасть змогу за 3-4 роки залучити в українську економіку близько 8 мільярдів доларів інвестицій. Також це відкриє нові можливості для економічного розвитку регіонів України та стане фундаментом основою для приходу у країну потужних виробників» [3].

Водночас, вказаний закон далеко не вирішує усіх потенційних проблем, що можуть виникати на шляху формування в Україні індустріальних і технологічних парків, а також промислових зон, особливо якщо мова йде про їх транскордонну специфіку. Так, на думку багатьох експертів, спроба законодавчого унормування порядку створення та функціонування індустріальних парків у нашій державі містить цілу низку «лазівок» для лобістів, що прагнуть в обхід фіскального законодавства та при підтримці з державного бюджету отримувати мільярди надприбутки. Зокрема, це стосується функціонування керуючої компанії, яка забезпечуватиме облаштування індустріального парку та залучатиме його учасників для здійснення господарської діяльності. При цьому статус керуючої компанії дозволяє

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

розраховувати на безвідсоткові кредити (позики) та цільове фінансування на безповоротній основі з державного бюджету, а для його отримання не передбачено особливих вимог. [4]

Крім того, дія Закону України «Про індустріальні парки» у його нинішній редакції, може потягнути за собою цілу низку проблем, пов'язаних із розвитком індустріальних і технологічних парків, а також промислових зон у межах транскордонних регіонів. По-перше, він жодним чином не долає тих прогалин, які містяться в інших нормативно-правових актах, насамперед Законі України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», з погляду стимулювання розвитку вказаних утворень у транскордонному просторі. Тобто, жоден зі згаданих законів не оперує категоріями «транскордонні індустріальні парки», «транскордонні промислові зони» чи «транскордонні технологічні парки», що, з огляду на достатньо деталізовану регламентацію ними правових та організаційних засад створення і функціонування технологічних та індустріальних парків, може обернутися фактичним ускладненням їхнього формування у транскордонному вимірі, а також ослабити вплив на активізацію зовнішньоекономічних зв'язків у межах транскордонних регіонів.

Не менш ризикованим, з погляду європейської практики функціонування технологічних та індустріальних парків і промислових зон, є значні обсяги пільг, що можуть надаватися їх потенційним учасникам. Адже основна логіка формування вказаних утворень у розвинених країнах світу полягає у зменшенні рівня трансакційних витрат на започаткування та реалізацію інвестиційних проектів, спрямованих на інноваційний розвиток економіки чи вирішення проблем депресивних територій. Натомість в Україні, пропоновані пільги можуть притягнути в індустріальні парки підприємців, орієнтованих виключно на отримання доступу до пільгових бюджетних ресурсів, що навпаки – збільшить трансакційні витрати для інших потенційних учасників цих парків через зростання корупції та ускладнення системи дозвільних процедур. При цьому слід відзначити, що діюча редакція законів «Про індустріальні парки» та «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» і без цього передбачає достатньо складні регламентуючі положення, які спроможні значно обмежити кількість бажаючих взяти участь у їхній роботі бізнес-структур. Наприклад, протягом більш ніж десяти років чинності Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», поширення останніх в Україні так і не набуло бажаного розмаху.

Потенційному зниженню ефективності функціонування індустріальних парків у прикордонних регіонах нашої держави загрожує також недостатній обсяг повноважень органів місцевого самоврядування, а також низька фінансова спроможність обласних і районних державних адміністрацій. Експерти відзначають, що місцева влада може розпоряджатися лише земельним податком і податком з доходів фізичних осіб, що суттєво обмежує її можливості для залучення в індустріальний парк інвесторів. Крім того, законом дозволяється знижувати ставку орендної плати лише до 3%, а на таких умовах будь-який підприємець може знайти землю і поза межами індустріального парку. [5]

Таким чином, нормативно-правове забезпечення роботи індустріальних і технологічних парків, а також промислових зон на території України потребує суттєвого удосконалення, особливо, якщо мова йде про їхнє функціонування у межах транскордонних регіонів. В першу чергу це стосується спрощення цілої низки регламентних процедур, окреслення механізмів впливу органів місцевого самоврядування на створення та розвиток інфраструктури індустріальних парків, визначення способів їхньої взаємодії у цьому процесі з органами місцевого самоврядування сусідніх держав (якщо мова йде про транскордонні індустріальні парки та промислові зони), визначення пріоритетів державно-приватного партнерства в ході реалізації проектів зі створення транскордонних технологічних та індустріальних парків тощо.

Крім того, чинне законодавство не має фактично обмежувати організаційно-правових форм стимулювання інноваційно-інвестиційних процесів у транскордонному просторі, надаючи виключних преференцій вищезгаданим об'єктам. Адже крім них, фінансування транскордонних інвестиційних та інноваційних проектів може здійснюватися також у межах транскордонних центрів трансферу технологій, білатеральних інвестиційних агенцій, промислово-логістичних зон тощо.

Наприклад, сьогодні у Закарпатській області реалізується відразу декілька ініціатив, пов'язаних з активізацією зовнішньоекономічних зв'язків у межах транскордонних регіонів, сформованих спільно з прикордонними територіями Угорщини, Словаччини та Румунії.

Так, закарпатські експерти, представники влади і менеджменту беруть активну участь у реалізації проекту «Створення транскордонних центрів з інвестицій, інновацій та трансферу технологій» спільно з угорськими партнерами, в ході якого відбуваються навчальні поїздки, тренінги, ознайомлення з об'єктами логістики та індустріальних парків на території Угорщини. Угорський партнер із проведення заходу є керуючою компанією створюваного (6-го в області Саболч-Сатмар-Берег) індустріального парку «Фйіншлітке». Цей парк розміщений на території 170 га, а серед його учасників є і українські суб'єкти. Близько 100 млн. євро у створення інфраструктури цього парку вклав державний банк Угорщини з інвестицій та розвитку. Угорський досвід є особливо цінним з огляду на те, що за останні роки в країні створено понад 200 індустріальних парків різних форм власності, представники яких готові поділитися своїми вагомими здобутками щодо створення та експлуатації парків, у тому числі транскордонних, які значно покращують інвестиційну привабливість країни та підвищують її конкурентноздатність. [6]

Співпраця з угорськими та словацькими партнерами дозволяє представникам ділових кіл і владі Закарпаття знаходити сучасні підходи до розвитку промислової та транспортно-логістичної інфраструктури області, в тому числі у контексті активізації зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах, до складу яких вона входить. Так, одним з пріоритетних інвестиційних проектів для Закарпатської області є подальша реалізація інвестиційного проекту зі створення індустріального парку з елементами логістики, «Берег-Карпати», що передбачає будівництво інженерних мереж та виробничих потужностей у формі української частини дзеркальних транскордонних індустріальних парків з елементами логістики на українсько-угорському кордоні поблизу с. Дейда Берегівського району. Орієнтовна вартість цього проекту становить 8-10 млн. дол. США. [7]

Метою створення цього індустріального парку з елементами логістики на українсько-угорському кордоні, є формування міжнародної промислової, економічно-торгової, транспортно-логістичної зони на підприємницькій основі зі складськими територіями біля Шенгенського кордону. Цей індустріальний парк планується розмістити на території 200 га Закарпатської області (і ще 200 га на території області Саболч-Сатмар-Берег в Угорщині), безпосередньо біля дороги державного значення Е-81, Е-58, яка перебуває у доволі хорошому стані, та на відстані 300 метрів від ділянки залізничної колії з найближчою станцією у м. Берегово (4,5 км.). Крім того, на відстані 80 км з обох боків кордону (угорського та українського) знаходяться два міжнародні аеропорти: «Ужгород» та «Дебрецен». [8]

Поряд із цим, в районі майбутнього розташування цього індустріального парку наявні значні водні ресурси, а також проходить газопровід високого тиску та високовольтної лінії електропередач. На відстані 7 км розміщений міжнародний пункт перетину кордону «Лужанка», через який до 2015 року проходить гілка пан-європейського транспортного коридору № 5, яка з'єднуватиме міста Ниредьгаза та Київ. Успішному розвитку індустріального парку «Берег-Карпати» сприятиме висока концентрація безробітних людських ресурсів у транскордонному регіоні його потенційного створення, а також безпосередня близькість до найважливіших ринків Центральної та Західної Європи. У 2013-2015 роках планується провести комунікації та побудувати індустріальний інкубатор площею біля 5 тис. м², який дозволить промисловим компаніям розпочати свою діяльність на території транскордонного індустріального парку. В майбутньому ці компанії матимуть можливість розмістити власне виробництво у новозбудованих промислових площах на території біля 300 га по обидва боки кордону. [9]

Крім того, на відстані 50 км від потенційного місця розташування індустріального парку «Берег-Карпати», група компаній «Атолл-холдинг», яка свого часу інвестувала кошти у відкриття на території Закарпаття автомобільного заводу «Єврокар», сьогодні планує створити на площі 100 га індустріальний парк «Соломонове» (в с. Соломонове, поблизу українсько-словацького кордону, поряд з місцем розташуванням вищезгаданого заводу). Його ефективній роботі, на думку ініціаторів проекту, сприятиме вигідне географічне розташування, безпосередня близькість до 4-х держав-членів ЄС, розвинуте транспортне сполучення, використання транзитних можливостей регіону, розвиток прикордонної інфраструктури, наявність висококваліфікованого кадрового потенціалу, доступ до дешевих природно-сировинних та енергетичних

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

ресурсів. Поблизу проходить автомобільна дорога державного значення, доступ до європейської сітки автострад. На відстані до 1 км. від потенційного місця розташування індустріального парку розташовані пункти пропуску державного кордону з Угорщиною та Словаччиною, а також офіси міжнародних транспортних компаній. У недалекому майбутньому очікується транзит через територію індустріального парку вантажів міжнародним транспортним коридором № 5. Неповдалі проходить також залізничні колії, широка та європейського стандарту з найближчими залізничними станціями у м. Чоп (Україна) – на відділі 2 км від потенційного місця розташування індустріального парку та Чірна над Тисов (Словаччина) – 3 км. На відстані 25 км знаходиться міжнародний аеропорт «Ужгород», який має постійне сполучення з Києвом і Будапештом. Крім того, в районі розташування майбутнього індустріального парку проходить газова магістраль і лінії електропередач з потужністю, достатньою для проведення будівельних робіт. До того ж, у радіусі 25 км. від с. Соломонове мешкає 200 тис. осіб, що має забезпечувати індустріальний парк достатнім обсягом трудових ресурсів. В перспективі його діяльність покликана сприяти задоволенню зростаючого попиту на промислову нерухомість, зумовленого перенесенням виробництв із Західної та Центральної Європи в Україну і далі на схід. Розташування індустріального парку на території спеціальної економічної зони «Закарпаття» по сусідству із заводом з виробництва автомобілів «SKODA» і «VOLKSWAGEN» ЗАТ «Єврокар», визначає потенційну орієнтацію на підприємства автомобілебудівної та автоагрегатної промисловості. [10]

Сприятливі можливості для створення транскордонних індустріальних і технологічних парків є також у Львівській області. Адже існуючий промисловий та інноваційний потенціал українсько-польського транскордонного регіону є одним із найбільших у транскордонному просторі між Україною та ЄС. До того ж на території Львівщини свого часу було реалізовано цілу низку ініціатив, пов'язаних з розвитком інвестиційного та інноваційного співробітництва з польськими партнерами в межах СЕЗ «Яворів» і технологічного парку, розташованого на території цієї спеціальної економічної зони.

На жаль, протягом останніх років, через непослідовну політику щодо функціонування в Україні СЕЗ, значну частину напрацьованого потенціалу було втрачено, однак в сучасних умовах, зокрема після прийняття Закону України «Про індустріальні парки», його можна відновити.

Насамперед це стосується надання статусу транскордонного технологічного парку «Яворів», який працює на вітчизняному ринку інноваційних послуг з 1998 року. В 2007 році відбулася державна реєстрація цього технологічного парку в рамках Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків». Технопарк отримав екстериторіальний статус і сьогодні може виконувати проекти по всій території України. Технологічний парк «Яворів» займається впровадженням науково-технічних розробок у виробництво та виведенням їх на ринок через середні та малі підприємства. Також він надає послуги, пов'язані із забезпеченням правового, маркетингового, комерційного та експертного супроводу інноваційного та інвестиційного процесу, координації діяльності наукових, виробничих і фінансових інституцій в сфері розробки та впровадження інвестиційних та інноваційних проектів, створює інвестиційно-привабливі території для залучення іноземних інвестицій. У стратегічній перспективі технологічний парк «Яворів» позиціонує себе як інтегровану інноваційну структуру, орієнтовану на потреби та можливості Західного регіону України і покликану комерціалізувати результати науково-технічної діяльності у нові види промислової продукції, засоби та предмети праці, технології і способи організації виробництва. Саме в цьому ініціатори його створення вбачають перспективу створення ефективного економічного середовища в Україні на основі формування мережі малих та середніх підприємницьких структур в різних галузях господарського комплексу, які зможуть швидко та дієво реагувати на зміну кон'юнктури ринку, в т. ч. ринку нових технологій, а також на умови та потреби різних регіонів. [11]

Надання технологічному парку «Яворів» статусу транскордонного дозволить більш активно залучати до його роботи польських партнерів, насамперед тих, що розташовані на території сусіднього Ряшівського воєводства Польщі. Це дасть змогу повніше використовувати інноваційний потенціал польських партнерів у розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у межах українсько-польського транскордонного регіону, в тому числі на основі реалізації інноваційно-інвестиційних проектів, що реалізовуватимуться за фінансової підтримки ЄС.

В Яворівському районі Львівщини планується також створення індустріального парку на території колишніх гірничо-хімічних підприємств у м. Новий Розділ та на Яворівському полігоні [12], які в перспективі також можуть набути транскордонного статусу, виконуючи функції адаптації на вітчизняний ґрунт польського досвіду впровадження інноваційних технологій у легкій промисловості, сферах агробізнесу та виробництва будівельних матеріалів, розвитку підприємництва на сільських територіях тощо.

Не менш перспективною є ідея створення на території Львівщини індустріального парку «Рясне-2», який планується розмістити у північно-західній частині Львова, на території рясненської промислової зони. Ця ідея отримала своє організаційне оформлення у вигляді відповідного рішення сесії Львівської міської ради у вересні 2012 року. Метою створення Львівського індустріального парку «Рясне-2» є залучення інвестицій в економіку міста, забезпечення сприятливих умов для функціонування та розвитку вітчизняних промислових підприємств, покращення інвестиційного іміджу регіону, забезпечення економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності його території, створення нових робочих місць, збільшення надходжень до міського та державного бюджетів, розвиток сучасної виробничої та ринкової інфраструктури. За попередньою оцінкою фахівців, при реалізації проекту створення Львівського індустріального парку «Рясне-2» на території рясненської промислової зони може бути створено до 12 тис. робочих місць, не враховуючи постачальників послуг та сировини для забезпечення повноцінного функціонування її об'єктів. Ця кількість робочих місць дозволить залучати до міського бюджету близько 38 млн грн. щорічно (лише надходження від орендної плати за землю очікується в розмірі близько 2 млн грн. на рік). [13]

Окрему увагу слід приділити перспективі формування в українсько-польському транскордонному регіоні наукового парку. Не зважаючи на те, що Закон України «Про наукові парки», прийнятий у 2009 р., так само, як і закони «Про індустріальні парки» та «Спеціальний режим інноваційної та інвестиційної діяльності технологічних парків», не оперує категорією «транскордонні парки» і передбачає низку складних реєстраційних процедур, все ж декларовані ним функції наукових парків можуть мати значний позитивний вплив на розвиток співпраці у межах транскордонних регіонів.

Так, в українсько-польському транскордонному регіоні можуть бути сформовані транскордонні наукові парки, ґрунтовані на об'єднанні інтелектуального та інноваційного потенціалу таких потужних наукових центрів, як Львів і Ряшів (Львівська область України і Підкарпатське воєводство Польщі), а також Луцьк і Люблін (Волинська область України і Люблінське воєводство Польщі).

Вказані транскордонні наукові парки можуть на основі залучення студентів, випускників, аспірантів, науковців та працівників вищих навчальних закладів і наукових установ, що входять до їхнього складу, здійснювати інформаційно-методичне, правове та консалтингове забезпечення підприємств, що працюють в українсько-польському транскордонному регіоні, сприяти розвитку та підтримці малого інноваційного підприємництва, здійснювати організацію підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів, необхідних для розроблення і реалізації проектів наукового парку і транскордонної співпраці в українсько-польському транскордонному регіоні, стимулювати активізацію міжнародного співробітництва у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності, а також залучення іноземних інвестицій, здійснювати у межах транскордонного простору іншу діяльність, передбачену Законом України «Про наукові парки» [14].

Прикладом та зразком для наслідування при формуванні двох вищезазначених транскордонних наукових парків може слугувати досвід Підкарпатського науково-технологічного парку «Аерополіс», місією якого є стимулювання багатофункціонального розвитку Підкарпатського воєводства, що ґрунтується на ідеї інноваційності і трансферу технологій через синергетичне використання регіонального науково-дослідного, господарського, а також інфраструктурного потенціалів. Загальна площа Прикарпатського науково-технологічного парку «Аерополіс» становить близько 118 га і складається з трьох зон: Приаеропортової, площею близько 70 га, розташованої по сусідству з аеропортом Жешув-Ясьонка; зони високої економічної активності – близько 47 га на терені гміни Глодів Малопольські; а також зони території Жешувської політехніки, будинку Академічного прейнкубатора загальною площею близько 10000 м². На території «Аерополіса» створюються високоінтелектуальні робочі місця для 1380 осіб, а декларований рівень інвестицій перевищує 640 млн. злотих (1,7 млрд грн.). [15] Цей науково-технологічний парк в перспективі міг би навіть розглядатися в ролі одного з засновників та майбутніх активних учасників

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

трансграничного научного парка «Львів-Ряшів», здійснюючи передачу свого багатого адміністративно-управлінського досвіду на основі використання значного науково-інтелектуального потенціалу української сторони.

Аналогічний трансграничний науковий парк може бути створений і в українсько-румунському трансграничному регіоні шляхом об'єднання відповідних ресурсів науково-освітніх центрів міст Чернівці (з українського боку) та Сучава і Ботошани (з румунського). Відстань між цими містами є меншою за 100 км. (що майже удвічі ближче ніж з Луцька до Любліна та у півтори рази – ніж зі Львова до Ряшева), а кількість науково-освітніх закладів фактично не поступається вищезазначеним містам. В одних лише Чернівцях функціонує більше десяти вищих навчальних закладів, найбільш відомими серед яких є Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, Буковинський державний медичний університет, Буковинська державна фінансова академія, Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, Чернівецький факультет Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» і Чернівецький православний богословський інститут, а також дві наукові установи НАН України: Інститут термоелектрики та Чернівецьке відділення Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича.

Водночас, для максимальної реалізації потенціалу створення на українсько-угорському, українсько-словацькому, українсько-румунському та українсько-польському кордонах трансграничних промислових зон, технологічних та індустріальних, а також наукових парків, центрів трансферу технологій, інноваційно-інвестиційних об'єднань тощо, необхідно насамперед ознайомитись з правовим середовищем цих утворень у сусідніх країнах ЄС.

Особливо актуальним у цьому відношенні є визначення статусу вказаних утворень з погляду розвитку трансграничного співробітництва. Зокрема, в контексті їх належного організаційно-управлінського та фінансового забезпечення, особливого значення набувають взаємовідносини з митними та фіскальними органами кожної з країн (передусім у разі розташування індустріального чи технологічного парку по обидва боки кордону). З цієї точки зору пріоритетною формою організації може стати вільна митна зона. І хоча сьогодні в країнах ЄС цей статус не є достатньо поширеним, все ж для постсоціалістичних країн, що знаходяться на зовнішніх кордонах цього об'єднання, його використання для роботи трансграничних індустріальних і технологічних парків та промислових зон має очевидні переваги.

У трансграничних індустріальних парках і промислових зонах, які створюватимуться за участю прикордонних територій держав ЄС та України можна запропонувати спрощену процедуру прикордонного та митного контролю. В цьому разі догляд пасажирів і вантажів здійснюватиметься за окремими правилами, які передбачатимуть максимальну економію часу при перетині кордону. Так, для фізичних осіб доцільно запровадити мінімальну перевірку, яка полягатиме у встановленні особи та її права на перетин кордону, а для автотранспортних засобів – контроль відповідності встановленим критеріям, що діятимуть у кожному трансграничному регіоні.

Свого часу подібний механізм використовувався в процесі адаптації господарських комплексів колишніх соціалістичних країн Східної Європи до особливостей економічного устрою ЄС. Зокрема, приблизно так функціонували Сентготхардський промисловий парк між Угорщиною та Австрією, а також трансграничний технопарк «Гмюнд – Чеське Веленіце», розташований на кордоні між Австрією та Чехією.

Більше того, в рамках процесу розширення ЄС, Австрією спільно з Чехією, Словаччиною та Угорщиною було реалізовано проект «Знищення кордонів у свідомості», ключове місце в якому відводилось дев'ять технопаркам: Доберсберг, Дрозендорф, Ретц, Хоенау, Брюк ам Ляйта, Гмюнд, Літшау, Лаа та Вайтра. Завдяки їх діяльності відбувалося розбудова економічних, соціальних та культурних зв'язків у межах австро-угорського, австро-чеського та австро-словацького трансграничних регіонів. Наприклад, функціонування уже згаданого трансграничного технопарку «Гмюнд – Чеське Веленіце», загальна площа якого складає 830 тис. м² (330 тис. м² на території Австрії та 500 тис. м² у Чехії), концентрувалась на розбудові економічного співробітництва австрійських та чеських фірм шляхом поєднання переваг відносно дешевої чеської робочої сили та авторитету австрійської якості готової продукції, що зробило вказаний технопарк досить привабливим для європейських інвесторів. Фінансування проекту здійснювалось одночасно австрійською та чеською сторонами, а кожна з країн забезпечувала будівництво необхідних споруд та інженерних комунікацій на своїй території. Крім цього, земельні ділянки з обох сторін кордону для реалізації проекту виділялися безкоштовно. За даними фахівців, австрійською стороною інвестовано в цей проект 86 млн. євро, а чеською – 72 млн. євро. Зараз у технопарку розташовано фірми, що працюють у галузях машинобудування, телекомунікації, програмного забезпечення, дерево- та металообробки, автомобілебудування. [16]

У країнах ЄС також дедалі частіше застосовуються різноманітні моделі індустріальних і бізнес-парків та промислових зон у якості важливого інструменту стимулювання підприємницької активності, особливо у сфері венчурного бізнесу та управлінських інновацій.

Водночас, слід акцентувати увагу на тих відмінностях, які можуть відіграти визначальну роль у процесі формування трансграничних утворень, орієнтованих на розвиток економіки прикордонних територій шляхом трансферу технологій і згаданим досвідом розвинених країн ЄС, орієнтованим, насамперед, на досягнення високих темпів економічного зростання на інноваційній основі.

У таких державах, як Німеччина, Великобританія, Франція, дещо меншою мірою в сусідніх з Україною Польщі, Угорщині та Словаччині, створення індустріальних, технологічних і промислових парків відбувалося на основі залучення приватного капіталу насамперед у сферу науково-дослідницької діяльності, пов'язаної з випуском високотехнологічної продукції. Натомість для трансграничних регіонів, сформованих на зовнішніх кордонах ЄС, пріоритетними є інвестиції, що вкладаються у виробництво товарів широкого вжитку, дозволяючи знижувати рівень безробіття, скорочувати чисельність трудових мігрантів, а також чинять позитивний вплив на економічний розвиток прикордонних територій, що мають ознаки депресивності.

Часто у постсоціалістичних країнах, що прагнули вступити до ЄС, формування індустріальних парків і промислових зон супроводжувалося значними організаційними труднощами. Керівники органів місцевого самоврядування прикордонних територій лише через деякий час усвідомлювали, що ці утворення не означають автоматичного залучення значних обсягів іноземних інвестицій. Їхній досвід дозволив сформувати приблизний перелік передумов, необхідних для ефективного функціонування трансграничних технологічних та індустріальних парків, промислових зон тощо. Насамперед, це стосується виділення достатньої кількості земельних ділянок, обладнаних всією необхідною інфраструктурою, розробки та популяризації в середовищі потенційних інвесторів низки економічно привабливих інвестиційних пропозицій (проектів), належного маркетингового супроводу інвестиційної діяльності в межах трансграничного індустріального парку чи промислової зони тощо.

При цьому земельна ділянка, що передбачена для створення трансграничного індустріального парку чи промислової зони, повинна мати таке розташування та організаційно-правове забезпечення, які дадуть змогу учасникам цього парку (зони) реалізувати в її межах інвестиційні проекти, пов'язані з веденням будівництва промислових об'єктів, а також викупувати ці ділянки чи здавати їх в оренду, тобто, розпоряджатися ними в інтересах власного бізнесу.

Основними об'єктами інфраструктури трансграничних індустріальних парків і промислових зон, які створюються приймаючою стороною з кожного боку кордону є автомобільні шляхи сполучення, водо- та газопони, лінії електропередач і телекомунікацій тощо. Для трансграничних наукових і технологічних парків важливе значення має також вільний доступ до мережі Інтернет і науково-освітніх центрів регіону.

Діяльність мережі трансграничних індустріальних, технологічних і наукових парків, а також промислових зон, які пропонуються створити в межах трансграничних регіонів, сформованих на кордоні між Україною та сусідніми з нею державами ЄС, повинна орієнтуватися на стимулювання зовнішньоекономічної діяльності в межах цих трансграничних регіонів, насамперед шляхом реалізації відповідних інноваційно-інвестиційних проектів і забезпечення трансферу технологій з ЄС в Україну. При цьому до основних критеріїв створення вищезазначених трансграничних утворень слід віднести локалізацію підприємств обробної промисловості в місцях, наближених до сировинних ресурсів і робочої сили, зниження витрат на транспортно-логістичні послуги та функціонування об'єктів інфраструктури, оптимізацію податкових і митних платежів.

У трансграничних індустріальних парках і промислових зонах, які будуть створюватися в межах українсько-польського, українсько-словацького, українсько-угорського та українсько-румунського трансграничних регіонів, доцільно запроваджувати ті види спеціалізації

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

суб'єктів виробничої діяльності, що максимально відповідатимуть специфіці промислового потенціалу відповідного транскордонного регіону.

Так, на території Закарпатської області, яка багата значними покладами корисних копалин, може здійснюватися переробка матеріалів мінерального походження для потреб будівельної промисловості регіону, а також для використання на хімічних та фармацевтичних підприємствах сусідніх Угорщини, Словаччини і Польщі. Крім того, на Закарпатті можуть ефективно функціонувати індустріальні парки, орієнтовані на використання місцевої робочої сили для роботи на автомобілебудівних підприємствах, створених за участі угорського та словацького капіталу у співпраці з машинобудівними корпораціями інших країн ЄС.

В українсько-польському транскордонному регіоні, крім автомобілебудівної спеціалізації транскордонних індустріальних парків і промислових зон, активно може розвиватися також транскордонне підприємництво у харчовій і переробній промисловості, а також сфері агробізнесу, що зумовлено сприятливими умовами сільських територій лісостепової та польської зон Львівської і Волинської областей.

В українсько-румунському транскордонному регіоні, а також гірських районах українсько-польського, українсько-словацького та українсько-угорського транскордонних регіонів є всі передумови для розвитку промислових зон, орієнтованих на ефективне функціонування підприємств деревообробної та меблевої промисловості, яка є традиційно важливою для прикордонних територій кожної з цих країн.

Водночас, слід акцентувати увагу на тому, що функціонування транскордонних індустріальних парків і промислових зон не лише дають змогу використовувати додаткові ефекти від їхнього створення по обидва боки кордону. Вони також розподіляють економічні ризики на всіх учасників проекту, що має обов'язково враховуватися органами місцевого самоврядування прикордонних територій України та сусідніх із нею держав. Адже промислові підприємства, розташовані на території транскордонних індустріальних парків можуть спричинити зростання навантаження на природні ресурси прикордонних територій, погіршувати стан довкілля, погіршувати стан автодорожньої інфраструктури внаслідок збільшення вантажопотоків тощо. Це може тягнути за собою зростання невдоволення з боку місцевого населення, загострювати його стосунки з учасниками вказаних індустріальних парків і промислових зон, створювати соціальну напругу в регіонах їхньої локалізації.

Таким чином постійна і взаємовигідна співпраця менеджменту транскордонних індустріальних парків і промислових зон з представниками місцевих громад і керівниками органів місцевого самоврядування, на території яких ці утворення розташовані, є важливою передумовою їх успішного функціонування. Крім того, ефективна діяльність та перспектива розвитку транскордонних індустріальних, технологічних і наукових парків, промислових зон, інвестиційних центрів тощо, значною мірою залежить від їх спроможності об'єднуватися у транскордонні інноваційно-виробничі мережі, що виступають основою для формування стабільної та прогнозованої інвестиційної політики у транскордонних регіонах, а також створюють сприятливі передумови для започаткування роботи та розвитку транскордонних кластерів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Сальник О.М. Використання досвіду функціонування технологічних парків країн-членів ЄС в Україні / О.М. Сальник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ape/2009_10/20-28.pdf
2. Кривоус В.Б. Зони високих технологій в системі інноваційного розвитку ЄС та України / В.Б. Кривоус [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://econindustry.org/arhiv/mag/2006/vip_02_33/st_33_18.pdf.
3. В.Касків: індустріальні парки залучать в Україну 8 мільярдів доларів інвестицій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unn.com.ua/ua/exclusive/913622-v.kaskiv-industrialni-parki-zaluchat-v-ukrayinu-8-milyardiv-dolariv-investitsiy>.
4. Петренко П. Індустріальні парки – нова годівниця для ПР? / П.Петренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/columns/2012/06/18/6966935/>
5. Чи варто бізнесменам вкладати гроші в індустріальні парки? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forbes.ua/nation/1336404-stoit-li-biznesmenam-vkladyvat-dengi-v-industrialnye-parki>.
6. Логістика та індустріальні парки можуть покращити економіку прикордонних регіонів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zaholovok.com.ua/logistika-ta-industrialni-parki-mozhut-pokrashchiti-ekonomiku-prikordonnikh-regioniv>
7. Русин Н. Особливості організації обліку іноземних інвестицій та їх залучення в економіку Закарпаття / Н. Русин, Л. Русин, І. Дишко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nvu/Ekon/2012_36/statti/6_5.htm
8. Індустріальний парк з елементами логістики «Берег-Карпати» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bereg-karpaty.com/>
9. «Індустріальний парк з елементами логістики «Берег-Карпати» на українсько-угорському кордоні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zia.uz.ua/projects/36-coast-carpathians.html>.
10. Індустріальний парк «Соломоново» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://investments.uz.ua/investment-proposals/industrial-parks/1573-industrialnyj-park-lsolomonovor.html>.
11. Науково-технологічний парк «Яворів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tp-yavoriv.at.ua/index/pro_tekhnopark/0-10.
12. У Новому Роздолі та на Яворівському полігоні будуть індустріальні парки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zik.ua/ua/news/2012/09/21/369612>.
13. У Львові з'явиться індустріальний парк «Рясне-2» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://galinfo.com.ua/news/118337.html>.
14. Закон України «Про наукові парки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/закон_україни_про_наукові_парки_-_Ст._4.
15. Українсько-польська транскордонна співпраця у сфері підтримки інновацій та енергозбереження [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uinte.kiev.ua/viewpage.php?page_id=341.
16. Створення технопарків, техноцентрів та вільних економічних зон – австрійський досвід [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/torg_econ_vidn/aus/3900.html.

РЕЗЮМЕ

В статті пропонується аналіз можливостей і особливостей використання інноваційної інфраструктури в транскордонних регіонах України та ЄС з точки зору законодавства, готовності регіонального менеджменту, існуючих бар'єрів і стимулюючих факторів розвитку периферійних територій.

Ключевые слова: транскордонний регіон, інноваційна інфраструктура, індустріальні парки, технопарки

РЕЗЮМЕ

В статті аналізуються можливості та особливості використання інноваційної інфраструктури в транскордонних регіонах України та ЄС з огляду на законодавче забезпечення, готовності регіонального менеджменту, існуючі бар'єри та стимулюючі чинники розвитку периферійних територій.

Ключові слова: транскордонний регіон, інноваційна інфраструктура, індустріальні парки, технопарки

SUMMARY

In this article offers an analysis of the capabilities and features of the innovation infrastructure in cross-border regions of Ukraine and the EU with regard to legislative support, willingness of regional management, existing barriers and stimulating factors of peripheral areas.

Keywords: cross-border region, innovation infrastructure, industrial parks, technology parks